

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 3, 2014

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 330.362:336.76

Р. В. Лавров,
к. е. н., доцент, доцент кафедри банківської справи,
Чернігівський державний інститут економіки і управління, м. Чернігів

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАКРОФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

R. V. Lavrov,
cand. econ. sci., associate professor, associate professor of the Banking Department,
Chernihiv State Institute of Economics and Management, Chernihiv

ENSURING OF MACROFINANCIAL BALANCE IN THE CONTEXT OF FINANCIAL AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES DEVELOPMENT

У статті проаналізовано основні етапи розвитку концепції встановлення загальної макрофінансової рівноваги в економічному просторі, зокрема теорії класичної, неокласичної, кейнсіанської та монетаристської школи. Проведено моніторинг існуючих проблем і дисбалансів сучасної глобальної економіки в умовах активного застосування інноваційних технологій на фінансових ринках. Окреслено шляхи та доміанти досягнення рівноважного стану у відкритих нелінійних фінансових системах.

In this article basic stages of development of the concept of general macrofinancial balance adjustment in economic space are analysed, in particular theory of classical, neoclassical, keynesian and monetarist school. Monitoring of existing problems and imbalances of modern global economy is carried out in the conditions of active application of innovative technologies in the financial markets. Ways and dominants of achievement of equilibrium condition in open nonlinear financial systems are outlined.

Ключові слова: *глобалізація, макрофінансова рівновага, фінансові інноваційні технології, відкрита економіка, нелінійність фінансової системи.*

Keywords: *globalisation, macrofinancial balance, financial innovative technologies, open economy, nonlinearity of financial system.*

Постановка проблеми. Моделі забезпечення макрофінансової рівноваги видозмінювались історично та пройшли кілька етапів свого розвитку, відображаючи поступ фінансового пейзажу в реальному економічному житті. Традиційно однією з основних проблем у ході застосування інноваційних технологій на фінансових ринках є підтримка макрофінансової рівноваги в економічному просторі, оскільки економіка в стані рівноваги здатна забезпечити найбільш ефективне використання фінансових ресурсів й максимальне задоволення суспільних потреб. Особливістю поточного моменту є те, що сучасна світова економіка все більше переходить в якісно новий стан, який позначається терміном "глобальна економіка". Експерти МВФ визначають цей феномен як "зростаючу взаємозалежність країн усього світу в результаті збільшення обсягу світових потоків капіталу та різноманітності міжнародних угод із товарами (послугами), а також завдяки швидкій і широкій дифузії технологій" [8]. Фінансові ринки окремих країн стали полем функціонування не лише національних учасників, але й закордонних. Цьому сприяє лібералізація вітчизняних фінансових ринків; допуск нерезидентів на національні валютні, фондові та кредитні ринки й безпосередня участь останніх в економічній діяльності країни нарівні з резидентами; дерегулювання фінансових ринків за допомогою скасування обмежень для окремих категорій учасників на здійснення тих або інших фінансових і гібридних операцій тощо.

Розвиток світової фінансової сфери відбувається вкрай суперечливо. Зростання руху фінансових ресурсів і капіталу між країнами в умовах глобалізації може як сприяти більш ефективному піднесенню економіки, так і привнести в національний економічний простір великі загрози та ризики. Можливість швидко перемішувати потоки фінансових ресурсів і капіталу (зокрема, так звані, "гарячі гроші") призводить до ймовірності стрімкого виникнення фінансових кризових явищ. Тісний взаємозв'язок країн веде до того, що кризові явища в одній країні можуть перекинутися на іншу. Це підтверджує низка серйозних фінансових криз 1990-х років, які вразили країни Південно-Східної Азії, Латинської Америки та Росію, а також вплинули на фінансовий стан усіх інших країн світу. Характерною рисою цих криз було те, що вони відбулися в країнах із транзитивною економікою, вибухали несподівано і відносяться до розряду фінансових. Макроекономічні показники (fundamentals) країн перед кризою не віщували нестабільності, що наводить на думку про неспроможність існуючої системи фінансових показників оцінити фінансовий стан країни [9]. На переконання багатьох провідних економістів, основні причини згаданих криз пов'язані з розповсюдженням і використанням інноваційних технологій на фінансових ринках.

Водночас, неефективність впровадження інноваційних технологій на фінансових ринках корелює з недооцінкою в теоретичних поглядах таких факторів, як відкритість і нелінійність фінансової системи. Все більше вчених приходить до усвідомлення нелінійності фінансових систем й розуміння того, що багато важливих ефектів у їх поведінці (хаос, осциляції) зумовлені не екзогенними, а ендогенними чинниками, які тісно зв'язані з нелінійностями. У цій ситуації стає актуальним перегляд існуючих фундаментальних уявлень щодо макрофінансової рівноваги та особливостей її встановлення, а також застосування інноваційних технологій на фінансових ринках. Безсумнівно, принципово важливим є вирішення цього питання для країн із транзитивною економікою, в тому числі для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні передумови проблем встановлення макрофінансової рівноваги всебічно розглянуті в роботах наступних класиків фінансової наукової думки: Дж. Кейнса, Дж. Мілля, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Фрідмана та ін. Теорія загальної фінансової рівноваги була розвинена в працях зарубіжних економістів і вітчизняних вчених: Л. Абалкіна, М. Алле, А. Вальда, С. Глазьева, А. Грязновой, О. Гудзь, Ж. Дебре, К. Ерроу, Я. Кронрода, О. Ланге, С. Ленської, Д. Львова, М. Маліка, М. Морішіми, Дж. Неймана, В. Полтеровича, П. Саблука, П. Самуельсона, Р. Солоу, К. Соніна, Ф. Хайєка, Р. Харрода, Дж. Хікса та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження моделей забезпечення макрофінансової рівноваги в контексті широкого застосування інноваційних технологій на фінансових ринках та уточнення механізму її досягнення у відкритій нелінійній економічній системі.

Виклад основного матеріалу. Традиційно економічний простір можна розглядати як якийсь макроринок, де як і на мікроринку, існують попит і пропозиція, названі сукупним попитом та сукупною пропозицією. Для ефективності економіки необхідно, щоб сукупна пропозиція відповідала сукупному попиту. Це означає, що

за таких умов усі покупці на ринку можуть знайти потрібний товар, а виробники продати те, що вони виробили. Очевидно, що неспівпадання цих величин буде означати або неефективне використання фінансових ресурсів, або неможливість задоволення частини потреб через недостатній попит. Тому ключовою задачею економічного простору є питання макрофінансової рівноваги – гарантування такого обсягу виробництва, при якому сукупний попит буде дорівнювати сукупній пропозиції. Оскільки метою практично будь-якої економіки є розширене відтворення, то мова йде не про рівновагу в стані спокою, а рівновагу в русі (динамічну рівновагу).

Стан рівноваги передбачає певну узгодженість пропорцій між основними сферами економічної системи [12]. У зв'язку з проблемою встановлення макрофінансової рівноваги виникає питання про межі можливостей ринкового механізму. Проблема в здатності ринку забезпечувати макrorівновагу (рівність попиту і пропозиції) давно відома в економічній теорії. Завдання щодо досягнення оптимальної макроекономічної рівноваги та ефективності економіки пройшли через історію розвитку економічної думки. Вперше спроба аналізу суспільства як рівноважної системи була зроблена європейськими вченими ще у XVII ст., перш за все, Т. Гоббсом, Г. Лейбніцом і Б. Спінозою.

Останні розглядали суспільну рівновагу як оптимальне співвідношення між складовими суспільства на зразок рівноваги елементів фізичного тіла. Даний напрямок отримав розвиток у XVIII ст. у працях соціалістів-утопістів, зокрема Ш. Фур'є, який також вивчав рівновагу в економіці як складову універсальної рівноваги всієї світобудови. Простежити еволюцію теорії рівноваги можна наприкінці XIX ст. у працях соціологів-позитивістів (О. Конт, Г. Спенсер та ін.).

В економічну науку поняття "рівновага" вперше було перенесено представниками меркантилізму (Ж. Боден, Т. Ман, Дж. Стюарт, С. Фортрей), які досліджували проблеми торговельного і платіжного балансу. Далі концепція фінансової рівноваги пройшла у своєму розвитку кілька етапів.

Класична модель макрофінансової рівноваги являє собою деякий синтезований виклад поглядів економістів класичної школи (В. Петті, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, А. Сміт) з використанням сучасного термінологічного апарату. Передумовами моделі загальної фінансової рівноваги послужили наступні основні постулати:

1. Економіка представляється як економіка досконалої конкуренції і є саморегулюючою. Саморегулююча економіка означає, що рівновага на кожному з ринків встановлюється автоматично, а будь-які відхилення від рівноважного стану є тимчасовими та зумовлені випадковими чинниками.

2. Гроші служать лічильною одиницею і посередником у товарних угодах, але не є багатством, тобто не мають самостійної цінності.

3. Зайнятість у силу саморегулювання ринку праці представляється як повна, а безробіття може бути тільки природним. При цьому ринок праці відіграє провідну роль у формуванні умов загальної фінансової рівноваги в реальному секторі економіки [2].

У простій моделі класичної концепції розглядається рівновага на ринку праці, благ і капіталу. Умови загальної фінансової рівноваги можуть бути формалізовані у вигляді системи з п'яти рівнянь, у ході вирішення якої визначаються рівноважні значення зайнятості, ставки відсотка, реальної зарплати, національного доходу і поточного рівня цін [2]. Слід зазначити, що класики вивчали загальноекономічну рівновагу лише в короткостроковому періоді для умов досконалої конкуренції. Ж.-Б. Сей вперше сформулював так званий "закон ринків", суть якого зводилась до наступного твердження: пропозиція товарів створює свій власний попит або вироблений обсяг продукції автоматично забезпечує дохід, який рівний вартості усіх створених товарів, а, отже, достатній для її повної реалізації.

Швейцарський економіст Л. Вальрас обгрунтував поняття "загальна фінансова рівновага" – стан балансу попиту і пропозиції на всіх ринках, при якому жоден із учасників ринкового процесу не бажає змінювати обсяги угод. Ключові ідеї та положення, що лежать в основі теорії загальної фінансової рівноваги: будь-яке ринкове господарство прагне до рівноваги; існує принцип взаємозалежності основних елементів ринкової економіки, що й забезпечує єдність і рівновагу системи; висхідний пункт аналізу рівноваги – аналіз обміну між виробником і споживачем [1].

Таким чином, представники класичного напряму розробили досить струнку теорію загальної фінансової рівноваги, яка автоматично забезпечує рівність доходів і витрат при повній зайнятості. Вихідним моментом теорії є аналіз таких категорій, як процентна ставка, заробітна плата, рівень цін у країні. Ці змінні, що в уяві класиків є гнучкими величинами, забезпечують рівновагу на ринку капіталу, праці та грошовому ринку.

Ринковий механізм у теорії класиків здатний виправляти дисбаланси, що виникають у масштабах національної економіки, рівновага встановлюється самостійно, тому і втручання держави виявляється непотрібним. Принцип невтручання держави – це лейтмотив фінансової політики класиків. На жаль, така концепція макrorівноваги не витримала випробування часом. Економічні кризи 20-30-х років XX ст. вразили США, Західну Європу і практично весь капіталістичний світ, примусили по-новому поглянути на проблему загальної макрофінансової рівноваги.

Саме тоді з'явилася книга Дж. Кейнса "Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей" (1936 р.), в якій висловлювалися ідеї, що послужили підґрунтям для нового вчення в економічній науці, відомого під назвою "кейнсіанство". Його основою є переконання, що зріла капіталістична економіка не має схильності автоматично досягати фінансової рівноваги, тобто використовувати всі наявні в неї ресурси – виробничі потужності, робочу силу, заощадження. Внаслідок цього вона схильна до періодичних криз, а нерідко і хронічної безробіття. Крім того, в економіці в силу інституційних факторів (довгострокові контракти, монополізація і т.і.) реальна гнучкість цін відсутня [6]. Одна з особливостей кейнсіанської моделі полягає в тому, що реальний та грошовий сектор економіки виявляються взаємопов'язаними.

Згідно Дж. Кейнса усі витрати суспільства (сукупний попит) складаються з 4 однотипних компонентів: особисте споживання; інвестиційне споживання; державні витрати; чистий експорт [7]. Заперечуючи класикам, він писав про помилковість твердження, що вся вартість продукції має бути витрачена прямо або опосередковано на купівлю продуктів. Витрачаються не всі гроші, одержувані у вигляді доходів – частина їх відкладається у вигляді заощаджень. Співвідношення між зміною споживання і викликана ним зміна доходу називається граничною схильністю до споживання (marginal propensity to consume). Величина граничної схильності до споживання знаходиться між нулем і одиницею, а гранична схильність до заощадження (marginal propensity to save) дорівнює відношенню зміни величини заощаджень до зміни доходів [6].

Відповідно до теорії Дж. Кейнса, головним фактором стимулювання сукупного попиту є інвестиції. Вони повинні компенсувати недостатність купівельного попиту. Чинники, що визначають рівень інвестицій: процес інвестування залежить від очікуваної норми прибутку або рентабельності передбачуваних капіталовкладень; інвестор при виробленні рішень завжди враховує альтернативні можливості капіталовкладень, де вирішальним є рівень процентної ставки; інвестиції залежать від рівня оподаткування і податкового клімату в даній країні або регіоні [16]. Занадто високий рівень оподаткування не стимулює інвестицій, інвестиційний процес реагує на темпи інфляційного знецінення грошей. В умовах галопуючої інфляції, коли калькуляція витрат становить значну невизначеність, процеси реального капіталоутворення стають непривабливими, перевага скоріше буде віддана спекулятивній операції.

Виходячи зі своєї теорії, Дж. Кейнс пропонував шляхи встановлення макрофінансової рівноваги через бюджетну політику. Щоб стимулювати ефективний попит він рекомендував збільшити державні витрати (державні інвестиції та закупівлі), а також знизити податки. Розрахунок робився на те, що держава буде брати на себе все більшу відповідальність за пряму організацію інвестицій [5].

У меншій мірі Дж. Кейнс покладався на методи грошово-кредитної політики, особливо в частині маніпулювання відсотковою ставкою. Зниження процентних ставок повинно було привести до підвищення рентабельності інвестицій та залучення грошових коштів у реальний сектор, перерозподілу доходів в інтересах соціальних груп із низькими доходами, повної зайнятості [1].

На практиці підходи Дж. Кейнса були реалізовані у вигляді антициклічної політики, яка має на меті згладжування циклічних коливань за допомогою маніпулювання грошовою масою [4].

Протягом 40 років після Великої депресії активна участь держави в економічному житті трактувалася більшістю вчених-економістів як необхідний і вже вбудований елемент суспільного розвитку. До середини 70-х років масштаби державного втручання розширювалися. Так, неухильно зростали сукупні державні витрати центральних і місцевих органів влади, про що свідчать цифри, які показують зміну їх частки у валовому національному продукті деяких розвинених країн. У другій половині 70-х років після завершення періоду високих темпів фінансового зростання дві енергетичні кризи вкинули економіку розвинених країн у тривалий період стагнації – період, коли надзвичайно швидко стали зростати ціни та одночасно спостерігався спад виробництва.

Інфляція перетворилася на проблему номер один. Результатом такої політики став хронічний інфляційний процес. Все це викликало появу нового теоретичного уявлення про макроекономічну рівновагу і методи її досягнення – монетаризму. Термін "монетаризм" був введений у 1968 р. американським економістом К. Бруннером, щоб позначити підхід, який виділяє грошову масу як ключовий фактор економічної кон'юнктури [4].

Монетаристи, перш за все М. Фрідман, докорінно переглянули питання щодо оптимальної макроекономічної рівноваги, що панували до цих пір в економічній науці. Перша теза монетаризму – визнання стійкості ринкового господарства при створенні певних умов грошово-кредитної політики держави. Ринкова економіка стабільна завдяки існуванню механізму ринкової конкуренції. При цьому М. Фрідман розглядає проблему рівноваги як суто грошову. Ціни виконують роль головного інструменту, що забезпечує корегування у разі порушення рівноваги, а виникаючі диспропорції регулюються грошово-кредитною політикою держави. Друга теза – пріоритетність грошових факторів. Третя теза – пряме державне втручання повинно бути мінімальним, використовуючи грошово-кредитні інструменти та орієнтуючись не на поточні, а довгострокові завдання [3].

Основною причиною порушення рівноваги монетаристи вважають інфляцію [1]. Відповідно, М. Фрідман доводить, що серед різних інструментів, які впливають на економіку, перевагу слід віддавати грошовим інструментам, так як саме вони (а не адміністративні, бюджетні, фіскальні та ін.) здатні найкращим способом забезпечити економічну стабільність як головну мету регулювання. "Якщо розглядати кредитно-фінансову сферу, то у більшості випадків, швидше за все,

буде прийнято неправильне рішення, оскільки приймаючи рішення, аналізують лише обмежену сферу і не беруть до уваги сукупність наслідків усієї політики в цілому”, – пише М. Фрідман [15].

Монетаристська політика в класичному розумінні, заснована на таргетуванні грошових агрегатів, проводилася в США [1]. Така економічна політика держави щодо цілового управління основними господарськими показниками здійснювалася з 1979 р. до 1982 р. [10]. Це було обумовлено тим, що на рівні емпіричного аналізу накопичено чимало свідчень того, що наслідки систематичних і очікуваних змін у фінансовій політиці не зводяться до зміни виключно номінальних величин, а зачіпають реальні величини. З'ясувалося, що ряд найважливіших показників, такі як існування довготривалих контрактів, наявність витрат, пов'язаних із пошуком інформації тощо, не враховуються в монетарних підходах.

Встановлено, що фіскальна політика може стимулювати інфляцію не через канал сукупного попиту, а впливаючи на пропозицію [4]. Критичному розгляду була піддана ідея зрушень у технологіях як джерела циклических коливань, а також передумови високої норми заміщення між працею і дозволяям, яка лежить в основі моделі циклу Р. Лукаса, що в кінцевому рахунку дозволяє говорити про добровільний характер безробіття.

Нині, Центральні банки не покладаються виключно на монетарні показники, а враховують велику кількість різних факторів, включаючи ірраціональну надмірність ринків, коли приймають рішення про те, як зберегти монетарну стабільність. Так, Федеральна резервна система перейшла від таргетування грошових агрегатів до таргетування рівня облікової ставки як більш комплексного показника [14]. Тобто здійснюється або стримування інфляції, або стимулювання економіки та зниження рівня безробіття [10].

Зрозуміло, що теорії макрофінансової рівноваги не вичерпуються вищеописаними моделями, але саме вони внесли значний вклад в економічну теорію рівноваги, визначили основні поняття і напрямки аналізу рівноважних станів в економіці та фактично є ідеологічною платформою для інших теорій фінансової рівноваги.

Різні економічні школи (інституціоналізм, економіка пропозиції, економіка раціональних очікувань та ін.) у своїх поглядах на проблеми макрофінансової рівноваги знаходяться або в рамках основних течій, або на їх стику. Зокрема, відомі моделі динамічного аналізу А. Вальда, Дж. Неймана та Р. Солу створювалися на базі постулатів неокласичного напрямку і тому будувалися на припущенні про те, що економіка завжди перебуває в стані повної зайнятості, стійко прагне до рівноважного стану, а темпи її росту залежать виключно від продуктивності ресурсів і норми накопичень.

У контурі неоконсервативного напрямку працювали: А. Лаффер, С. Фішер, Ф. Хайєк та ін. Широковідомо альтернативна концепція, представлена моделлю Харрода-Домара, ґрунтується на кейнсіанських принципах і вважає безперервне економічне зростання необхідною умовою рівноваги. Послідовниками вчення кейнсіанства є такі відомі дослідники фінансової теорії, як: В. Беверідж, П. Самуельсон, Е. Хансен, С. Харріс, Дж. Хікс. До найвпливовіших представників посткейнсіанської фінансової думки також належать: Н. Калдор, Л. Пазінетті, Дж. Робінсон.

Відома, наприклад, модель Н. Калдора, включає в себе такі чинники, як розподіл національного доходу між прибутком і заробітною платою, інфляцію, інвестиції, споживчі витрати та заощадження. Нобелівські лауреати К. Ерроу і Ж. Дебре запропонували більш загальні теореми існування єдиного економічно значущого рішення моделі Л. Вальраса. Представлена ними модель оперує безліччю виробничих можливостей замість виробничих коефіцієнтів, а замість функцій корисності використовуються функції переваги. Надалі Л. Маккензі довів існування конкурентної рівноваги. Розвиток монетарної теорії фінансової динаміки описано моделлю Т. Тевеса. Дана модель розглядає взаємодію ринків благ і грошей у закритій економіці та пов'язує коливання фінансової активності зі змінами в кредитно-грошовій сфері, доповнюючи модель Самуельсона-Хікса аналізом ринку грошей.

Завершуючи аналіз основних етапів розвитку теорії макрофінансової рівноваги необхідно констатувати, що нині не існує загальноприйнятої та однозначно успішної для будь-яких ситуацій концепції. Фахівці намагаються приймати в різних ситуаціях комплексні рішення, що представляють собою творчий синтез певних положень із протилежних концепцій та моделей макрофінансової рівноваги. Проте фінансові кризи 1990-х років переконують, що такі рішення не завжди результативні. Все це наводить на думку, що в розглянутих моделях макрофінансової рівноваги є принципові упущення, які не дозволяють ефективно аналізувати сучасні економічні системи та їх сегменти.

Висновки. Більшість учених визнає, що між дійсним економічним розвитком та економічними теоріями має місце розрив, який не скорочується з плином часу, незважаючи на появу потужних комп'ютерів і накопичення статистичних даних.

Багато економічних сфер, такі як грошово-кредитні та фінансові ринки, характеризуються наявністю хаосу. В цілому реальна економіка проявляє складну динаміку, що виражається періодичними циклами та нерегулярними флуктуаціями (відхиленнями). З одного боку, це може відбуватися внаслідок складності фінансових систем і розвитку фінансових інноваційних технологій, а з іншого боку, проблеми економічного простору виникають через цілу низку внутрішніх обмежень.

Так, перше обмеження пов'язане з тим, що традиційна (канонічна) макроекономіка, яка представляє нині в тій чи іншій пропорції комбінацію моделей класичного і кейнсіанського типу, завжди розглядала економіку як замкнуту та закриту систему від зовнішніх впливів. Однак глобалізація не дозволяє далі використовувати це наближення. Чимало відомих економістів, політиків і бізнесменів відзначають, що експансія глобального світового ринку поступово обмежує владу окремо взятої країни [13].

В умовах вільного руху товарів, послуг і капіталу будь-яка спроба обмежити їх рух податками або зайнятися надмірним регулюванням може призвести до того, що фінансові й товарні потоки просто підуть з країни [14]. Прискорення експортно-імпортних потоків товарів і капіталу між країнами вимагає перегляду існуючих підходів до розвитку інноваційних технологій на фінансових ринках і регулювання національних економік, у яких, як правило, робиться основний акцент на проведення збалансованої фіскальної та грошово-кредитної політики, що було цілком виправданим в умовах традиційної ринкової економіки, але недостатньо ефективним для відкритих економік. Глобалізація, а значить все більш сильна залежність країн від світових ринків товарів, послуг і капіталу, стимулює посилення ролі інноваційних технологій на фінансових ринках. Збільшення впливу зовнішніх факторів фінансового розвитку на внутрішні призводить до того, що вони стають взаємопов'язаними та переплетеними. Відповідно, взаємопов'язаними є і методи їх регулювання. Якщо раніше при вивченні закритих економік валютна політика розглядалася окремо від бюджетної та грошово-кредитної й впливала на сферу валютних відносин країни, то нині валютна, бюджетна і грошово-кредитна політика відповідають одна одній та спрямовані на вирішення однієї мети.

Друге обмеження традиційної макроекономіки пов'язане з тим, що вона розглядає або статичні, або лінійні динамічні моделі, нехтуючи ефектами нелінійності. Це було справедливо для відносно повільно трансформованої фінансових систем, коли ефекти нелінійності виявлялися на більших інтервалах часу, на яких аналізувалася економічна система. Зараз все прискорилося і нехтувати ефектами нелінійності стає все важче. Багато економістів прийшли до переконання (наприклад, Т. Пу), що лінійне динамічне моделювання дає вкрай мало користі [11]. У 1980-х роках встановлено, що для дуже простих дискретних моделей економічного простору в одновимірному випадку за деяких вельми природних фінансових передумов процес набуває хаотичного характеру. Іншим прикладом може слугувати те, що використання в найбільш відомих моделях мультиплікатора-акселератора нелінійної функції інвестицій та міжрегіональної торгівлі призводить до можливості хаотичного режиму разом із квазіперіодичністю.

Третє обмеження пов'язане з тим, що в більшості існуючих теорій завжди інтуїтивно передбачається досяжна часткова або загальна рівновага фінансових систем. Наявність у багатьох випадках не однієї, а декількох точок рівноваги (наприклад, рівновага в умовах безробіття) не змінює цієї віри. При цьому стаціонарний стан характеризується наявністю рівноваги між попитом і пропозицією. Використання стаціонарного підходу до аналізу динамічних процесів економіки призвело до розширення загального уявлення про те, що розвиток будь-якої складної системи можна розглядати як зміну одного стійкого стану іншим із коротким періодом перехідного процесу між ними. Безсумнівно, ця точка зору має підстави, якщо попереднім аналізом була доведена стійкість системи. Саме внаслідок властивості стійкості фінансової сфери малі зрушення параметрів (зовнішніх умов) можуть викликати тільки малі зміни змінних.

Нині, традиційна точка зору на стійкість фінансових систем зазнає змін. Стійкість більше не очікується апріорно. Зараз, багато хто згоден з тим, що стаціонарний підхід до дослідження динамічних процесів є ефективним лише до певного часу, поки, в силу деяких причин, характер стаціонарного стану не змінюється кардинальним чином. Подібні зміни, так звані бифуркації, належать уже до сфери нелінійного динамічного аналізу, розвиток якого призводить до поширення такої точки зору, що світ – це постійна еволюція, вічна нестійкість, а періоди стабілізації – короткі зупинки на цьому шляху. Все більше вчених визнають, що економічна система нестійка, а малі відхилення можуть відвести систему далеко від первинної траєкторії, особливо при розвитку інноваційних технологій на фінансових ринках.

Незначні зрушення параметрів можуть приводити до структурних змін динамічних систем. Такі структурні зміни в еволюційних системах є не винятковими, а швидше загальними випадками. Для нелінійних нестійких систем характерні складні явища, такі як регулярні осциляції та хаос. Навіть у відносно простих нелінійних динамічних системах може спостерігатися спонтанне утворення складно організованих структур. У зв'язку з цим в останні роки інтенсивно розвивається новий підхід до аналізу макрофінансової динаміки, який найважливішим її джерелом, так само як і природу невизначеності, бачить у принциповій нелінійності фінансових процесів. Важливо й те, що для відкритої системи можливі нові стаціонарні стани, які не можуть реалізуватися в закритих системах.

Отже, щоб відповідати умовам часу, необхідно розвивати нову концепцію макрофінансової рівноваги, тобто такої макрофінансової рівноваги, яка може встановлюватися у відкритих нелінійних фінансових системах у контексті розвитку інноваційних технологій на фінансових ринках.

Література:

1. Бартенев С.А. Экономические теории и школы (история и современность) / С.А. Бартенев. – М.: Издательство БЕК, 1996. – 352 с.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М.: Дело Лтд, 1994. – 720 с.
3. Бункина М.К. Монетаризм / М.К. Бункина. – М.: АО “ДИС”, 1994. – 80 с.
4. История экономических учений / Под ред. В. Автономова, О. Ананьина, Н. Макашевой. – М.: Инфра-М, 2010. – 784 с.
5. Кейнс Дж.М. Избранные произведения / Дж.М. Кейнс. – М.: Экономика, 1993. – 543 с.
6. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
7. Курс экономической теории / Под ред. М.Н. Чепурина, Е.А. Киселевой. – Киров: Издательство АСА, 1995. – 624 с.
8. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / Под ред. Л.Н. Красавиной. – М.: “Финансы и статистика”, 2001. – 608 с.
9. Монтес М.Ф. “Азиатский вирус” или “Голландская болезнь”? Теория и история валютных кризисов в России и других странах / М.Ф. Монтес, В.В. Попов. – М.: Дело, 2000. – 136 с.
10. Платонова И.Н. Валютное регулирование в современной мировой экономике / И.Н. Платонова. – М.: Финансовая академия, 1999. – 256 с.
11. Пу Т. Нелинейная экономическая динамика / Т. Пу. – Ижевск: ИД “Удмуртский университет”, 2000. – 200 с.
12. Современная экономическая мысль / Под ред. В.С. Афанасьева. – М.: Прогресс, 1981. – 815 с.
13. Сорос Дж. Алхимия финансов / Дж. Сорос. – М.: Инфра-М, 2001. – 416 с.
14. Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм / Дж. Сорос. – М.: Некоммерческий фонд “ПКОНИТ”, 2001. – 458 с.
15. Фридман М. Капитализм и свобода / М. Фридман. – М.: Новое издательство, 2006. – 236 с.
16. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Инфра-М, 2008. – 864 с.

References:

1. Bartenev, S.A. (1996), *Jekonomicheskie teorii i shkoly (istorija i sovremennost')* [Economic theories and schools (history and present)], Izdatel'stvo BEK, Moscow, Russia.
2. Blaug, M. (1994), *Jekonomicheskaja mysl' v retrospektive* [Economic thought in retrospective], Delo Ltd, Moscow, Russia.
3. Bunkina, M.K. (1994), *Monetarizm* [Monetarism], AO “DIS”, Moscow, Russia.
4. Avtonomov, V. Anan'in, O. and Makasheva, N. (2010), *Istorija jekonomicheskikh uchenij* [History of economic doctrines], Infra-M, Moscow, Russia.
5. Kejns, Dzh.M. (1993), *Izbrannye proizvedenija* [Selected works], Jekonomika, Moscow, Russia.
6. Kejns, Dzh.M. (2002), *Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg* [General theory of employment, interest and money], Gelios ARV, Moscow, Russia.
7. Chepurin, M.N. and Kiseleva, E.A. (1995), *Kurs jekonomicheskoi teorii* [Course of economic theory], Izdatel'stvo ASA, Kirov, Russia.
8. Krasavina, L.N. (2001), *Mezhdunarodnye valjutno-kreditnye i finansovyje otnoshenija* [International currency-credit and financial relations], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
9. Montes, M.F. and Popov, V.V. (2000), “*Aziatskij virus*” ili “*Gollandskaja bolezni*”? *Teorija i istorija valjutnykh krizisov v Rossii i drugih stranah* [“Asian virus” or “Dutch disease”? Theory and history of currency crises in Russia and other countries], Delo, Moscow, Russia.
10. Platonova, I.N. (1999), *Valjutnoje regulirovanie v sovremennoj mirovoj jekonomike* [Currency regulation in modern world economy], Finansovaja akademija, Moscow, Russia.
11. Pu, T. (2000), *Nelinejnaja jekonomicheskaja dinamika* [Nonlinear economic dynamics], ID “Udmurtskij universitet”, Izhevsk, Russia.
12. Afanas'ev, V.S. (1981), *Sovremennaja jekonomicheskaja mysl'* [Modern economic thought], Progress, Moscow, Russia.
13. Soros, Dzh. (2001), *Alhimija finansov* [Alchemy of finances], Infra-M, Moscow, Russia.
14. Soros, Dzh. (2001), *Otkrytoje obshhestvo. Reformiruja global'nyj kapitalizm* [Open society. Reforming global capitalism], Nekommercheskij fond “PKONIT”, Moscow, Russia.
15. Fridman, M. (2006), *Kapitalizm i svoboda* [Capitalism and freedom], Novoe izdatel'stvo, Moscow, Russia.
16. Fisher, S. Dornbush, R. and Shmalenzi, R. (2008), *Jekonomika* [Economy], Infra-M, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"